

Marinens tidsskrift no 1/1992.

John. Kauskje av
interesse for deg?

ALTMARK-SAKEN

Reidar Tank-Nielsen har kritisert min fremstilling av den omstridte Altmark-saken i 1940. (Norsk Tidsskrift for Sjøvesen 5/1991.) Når jeg i forordet til Richard Wiggans bok "Jakten på Altmark" skriver at "norske myndigheter... unnlot å visitere Altmark ordentlig da den tyske kapteinen protesterte mot det," er det "feilaktig" og "grenser til historieforfalskninger" ifølge Tank-Nielsen. Han påstår samtidig at jeg - for øvrig sammen med Jens Chr. Hauge - fritar regjeringen Nygaardsvold og sentrale norske myndigheter for ansvar i Altmark-saken og med urette legger all skyld på hans far Carsten Tank-Nielsen som var sjef for 2. sjøforsvarsdistrikt.

Dette er jo alvorlige anklager, men de er ikke riktige. For det første inneholder mitt forord ingen kritikk av sjefen for 2. sjøforsvarsdistrikt som i det hele tatt ikke nevnes. Jeg behandler bare "norske myndigheter" under ett, og poenget i hva jeg skrev, var ikke at disse myndighetene unnlot å visitere Altmark ordentlig, men at de opptrådte *inkonsekvent*. Det var nemlig i og for seg folkerettslig korrekt ikke å visitere Altmark dersom det ble betraktet som et "krigsskip". Om det var et krigsskip eller ikke, var omtvistet, men det er ikke poenget her. Poenget er at norske myndigheter ved ikke å visitere Altmark behandlet det som et krigsskip. Men da kunne de ikke samtidig la det passere Bergen krigshavn slik de gjorde. For bare handelskip, ikke krigsskip hadde lov til å passere krigshavn ifølge nøytralitetsreglene.

Som der fremgår av innstillingen fra Undersøkelsskommisjonen av 1945, var det kommanderende admiral Diesen i samråd med utenriksråd Bull som var ansvarlige for denne inkonsekvensen som skadet Norges omdømme hjemme

og ute. I denne forbindelsen nevner jeg gjerne at Undersøkelsskommisjonen av 1945 beklaget at Carsten Tank-Nielsens bestemmelse om at Altmark *ikke* skulle få passere Bergen krigshavn, ble omgjort.

For det andre er det ingenting i det jeg skriver som fritar regjeringen Nygaardsvold og sentrale myndigheter. Jeg tar i det hele tatt ikke opp fordelingen av ansvar og skyld blandt "norske myndigheter". Det kan nevnes at Undersøkelsskommisjonen kritiserer både utenriksminister Koht, kommanderende admiral og utenriksråden. Men som sagt, jeg berørte ikke denne type forhold i det jeg skrev.

Ole Kristian Grimnes
Professor

Reidar Tank-Nielsen:

Altmarksaken igjen.

Professor Ole Kristian Grimnes anfører en del kritiske kommentarer til min artikkel om Altmarksaken i 1940 (Norsk Tidsskrift for sjøvesen no. 5/ 1991.)

Det er nødvendig å komme med noen korrigerende bemerkninger.

1. Som nevnt i min artikkel skriver Grimnes i sitt forord til Richard Wiggans bok "Jakten på Altmark" at "norske myndigheter unnlot å visitere Altmark ordentlig, da den tyske kapteinen protesterte på dette."

Ifølge dagjeldene Visitasjonsinstruks i Marinen (en rekke spørsmål måtte besvares) ble Altmark visitert to ganger av norske torpedobåter, utenfor Kristiansund 14.2. kl. 14.45 og utenfor Sognesjøen 15.2. kl. 11.30. Begge disse visitasjonene var beordret av Vestlandsadmiralen. I tillegg ble Altmark stoppet i Bergen krigs-

nordic
delta

Fr. Nansens pl. 5
0160 OSLO 1, tlf. 02 - 41 33 20

Se neste side

Sambandsutstyr fra

- AEROMARITIME SYSTEMBAU GmbH
- LITTON SYSTEM CANADA LTD
- MAGNAVOX OVERSEAS LTD

S. 49

avns nordgrense 15.2. kl.12.30 og fikk der et ultimatum: Enten full visitasjon, d.v.s. fra bunn til mastetopp for å bringe skipets sanne karakter på det rene, eller utvisning fra norsk territorialfarvann. Kaptein Dau valgte det siste. Påstanden om at Altmark ikke ble visitert ordentlig er derfor feil.

Grimnes nevner i denne forbindelsen ikke sjefen for 2 sjøforsvarsdistrikt direkte, men indirekte kan det neppe være tvil om hvem det siktets til. Det var ingen annen myndighet enn Marinen som hadde rett til til å foreta denslags visitasjoner.

Jens Chr.Hauge uttrykker seg i klart språk når han i sitt foredrag sier: "Etter en relativt overfladisk undersøkelse av de norske myndigheter i Bergen fikk Altmark lov til å seile o.s.v.

Det er derfor ganske uforståelig at disse uttalelse, både direkte og indirekte ikke innebærer kritikk av sjefen for 2. sjøforsvarsdistrikt. Dessuten er de heller ikke riktige.

De hendelser som utspant seg ved Bergen krigshavn nordgrense 15.2. 1940 er et kjernepunkt for bedømmelsen av den senere utvikling i Altmarksaken.

2. Grimnes skriver at "om Altmark var et krigskip eller ikke var *omtvistet*"

På foranledningen av Vestlandsadmiralen (etter søsterskipet Westerwaldsaken noen måneder før) konkluderte vår fremste folkerettsekspert, professor dr.juris Frede Castberg i sitt PM av 22.januar, 1940 til utenriksdepartementet at de såkalte "statskip" var hjelpeskip til den tyske marine og måtte betraktes som krigsskip (m.a.o. ingen pasasje gjennom krigshavn).

Utenriksminister Koht erklærte i Stortingets møte 19.2. 1940 at dette var regjeringens offisielle politikk. Det er derfor intet grunnlag for å påstå at dette var *omtvistet*.

Vestlandsadmiralen fikk forøvrig aldri tilsendt kopi av Professor Castbergs notat.

Når det gjelder Grimnes' uttalelse om *innskivekvent* behandling fra myndighetenes side (les: de sentrale myndigheter), ved på den ene side å betrakte Altmark som et krigsskip og på den annen side gi skipet i egenskap av "Stats-

skip" lov til å passere krigshavn i mørke med eskorte, er jeg enig med ham. Men denne problemstillingen fremgår ikke i hans forord til Wiggans bok. Det er derfor naturlig at jeg reagerer på det som er skrevet, og ikke det som er tenkt skrevet.

Historisk sett må Almarksaken etter min mening settes i et større perspektiv. Den kjente franske historiker Francois Kersaudy sier i sin bok "Kappløpet om Norge" side 43, 2. og 3. avsnitt at "i begynnelsen av februar, 1940 var planene i Hitlers øyne om angrep på Danmark/Norge fortsatt et preventivt prosjekt. Han var overbevist om at Norge ville opprettholde nøytraliteten og overtale engelskmennene til ikke å foreta seg noe uoverveid i nord. Denne oppfatning passet Hitler: Ingen ting skulle få avspore Wehrmacht fra det endelige slaget mot Vestmaktene i Frankrike. Men midt i februar skulle en eneste hendelse velte hans overbevisning: *Bordingen av Altmark*. Denne hendelsen satte saken i et helt annet perspektiv. Den viste at den norske regjering ikke var i stand til å håndheve nøytraliteten." Hitler ga ordre om angrepet på Danmark/Norge. Altmarksaken var med andre ord den utløsende faktor for de begivenheter som fant sted 9. April, 1940.

Dersom Vestlandsadmiralens ordre om å utvise Altmark fra norsk territorialfarvann ikke var blitt omgjort av Kommanderende Admiral i samråd med Utenriksråd Bull, er det overveiende sannsynlig at bordingen av Altmark hadde funnet sted i internasjonalt farvann på utsiden av Bergen krigshavn. Det hadde i så fall ikke vært noe brudd på norsk nøytralitet, og krigen i Europa hadde muligens tatt en annen retning - nemlig mot Frankrike. (Operasjon Gelb.)

Til slutt vil jeg takke Grimnes for at han uttrykkelig nevner at "undersøkelseskommissjonen av 1945 retter kritikken mot de sentrale myndigheter: Utenriksminister Koht, Kommanderende Admiral og utenriksråden, og beklager at Vestlandsadmiralens bestemmelse om at Altmark ikke skulle få passere Bergen Krigshavn ble omgjort."

Advokat Reidar Tank-Nielsen, Bolkesjø.

phonTECH AS
COMMUNICATION

Leverandør av interne
kommunikasjonsanlegg til
fartøyer og fort

P.O.B. 26 - N-3178 Vaale, Norway
Tel.: 033 - 60 288
Telex: 70 286 phon n
Telefax: 033 - 60 722

Vår spesialitet er fiberoptisk
overføring av tale og data.